

Moment van **bezinning**

Anno 2011 bepaalt de voortslepende schulden crisis ons bij de keiharde realiteit. Krimp in plaats van groei, druk op financiële markten en pensioenen en onbeheersbare schuldenlasten bij burgers en overheden. **Dit is een drama voor velen, maar ook een moment van bezinning.**

Direct na de Tweede Wereldoorlog begon in ons land de wederopbouw. Met niet aflatende ijver zette de toen werkende generatie zich in voor de herbouw van ons land en de verwezenlijking van de welvaartsstaat. Er volgden zestig jaren van ongekende voorspoed. De generatie die na de oorlog werd geboren en opgroeide (de babyboomers) kon de vruchten plukken van de welvaartsmaatschappij waarvoor hun ouders de fundamenten hadden gelegd. Welvaart werd vanzelfsprekend. We raakten verwend door periodieke loonsverhogingen, (over)consumptie, groeiendenken en een snel uitdijend sociaal stelsel. Tot 2008 waren er korte periodes van recessie, maar geen langdurige economische dieptepunten. Het Verdrag van Maastricht uit 1992 stimuleerde de Europese integratie en betekende een krachtige impuls voor de economie. Het proces werd versterkt door de groeiende wereldeconomie. Geleidelijk voltrok zich de overgang van welvaartsstaat naar verzorgingsstaat.

Schuldverslaving

De welvaart en de groeiende vraag naar woningen leidden tot stijgende huizenprijzen en de introductie van nieuwe, meer risicovolle hypotheekvormen. Kopen op krediet werd de normaalste zaak van de wereld. Daarmee werd de basis gelegd voor de huidige schuldverslaving. De euro werd ingevoerd in de eurozone. In de euforie daarover

werden waarschuwingen over de zwakke begrotingsdiscipline van een aantal eurolanden en risico's voor de stabiliteit van de nieuwe munt, in de wind geslagen.

De schulden crisis woedt voort als een veenbrand

Vanaf 2008 tekent zich in onze samenleving een tweedeling af. Aan de ene kant de babyboomers, waaronder ik mijzelf reken, die meenden 'onbezorgd' te kunnen genieten van riant pensioenen en de opbrengst van fors in waarde gestegen huizen. Aan de andere kant de jongere generaties, die opgroeiden in welvaart en via uitgekende marketingtechnieken werden gestimuleerd schulden te maken om te consumeren of een huis te kopen. Zij moeten zich handhaven in een verhardende omgeving met meer marktwerking, een afbrokkelend sociaal vangnet en minder riant oudedagsvoorzieningen.

De zorgeloze verzorgingsstaat

Deskundigen waarschuwden tijdig voor oplopende begrotingstekorten, de huizenbubbel die dreigde te ontstaan en de risico's van beleggen. In 1992 verscheen het kritische boek 'Afscheid van de zorgeloze verzorgingsstaat' (Uitgave Spectrum). De auteurs gaan uitgebreid in op de sociaal-culturele factoren

die leiden tot onbeheersbaarheid van de verzorgingsstaat, zoals de ongeremde groei van de collectieve sector. Tevens geven zij het advies om in tijden van voorspoed begrotingstekorten weg te werken en niet te wachten op een crisis. Een lekkend dak repareer je als de zon schijnt, niet als het regent.

Helaas werd het probleem van de groeiende schuldenberg doorgeschoven naar de toekomst. In 2008 werd de droom van de wederopbouw, die zestig jaar had geduurd, wreed verstoord. Door hebzucht, kortetermijndenken en politieke besluiteloosheid woedt de krediet- en schulden crisis voort als een veenbrand. Zij drukt ons met de neus op de harde feiten. Onlangs schreef een columnist dat er sprake is van een 'onstabiele schijnwelvaart', een mening die ik deel. De crisis is een omslagpunt in de geschiedenis van de EU, die zal leiden tot meer macht voor Brussel. In 2010 schreven we in *De Oogst* dat de Europese integratie schoksgewijs zal verlopen, onder invloed van belangrijke gebeurtenissen en calamiteiten. Mede door de aardgasbaten staat Nederland er beter voor dan andere eurolanden. Door de internationale samenhang op politiek en economisch gebied dreigen we echter te worden meegezogen in de malaise.

Bijbelse wijsheid

Materialisme en daarvan afgeleide begrippen zoals hebzucht, verleiding, rijkdom en rentmees-

terschap zijn belangrijk in de Bijbel. De apostel Paulus stelt over de gevaren van rijkdom onomwonden: 'Geldzucht is de wortel van alle kwaad' (1 Tim. 6:10). Mag een christen schulden maken? In de Bijbel worden schulden of het heffen van rente niet expliciet verboden (Mat. 25:27, Spr. 28:8). Wel worden er kritische kanttekingen bij geplaatst, zoals in het bijbelboek Leviticus (25:36).

Veel bijbelteksten gaan over de strijd tussen geest en vlees, God en de mammon (Luc. 16:11-14). Paulus schrijft zelfs over 'de gezindheid van het vlees' (Rom. 8:4-8). Het woord gezindheid reikt verder dan een incidentele ervaring of misstap op een zwak moment, maar staat voor een levenshouding. Die gezindheid is het kernprobleem van deze tijd en een belangrijke oorzaak van de crises. Alles draait om geld. In een geleidelijk proces is in het welvarende Westen een cultuur van hebzucht ontstaan met alle excessen van dien, zoals onrecht, zelfverrijking en omvangrijke schuldverslaving.

We zien dit in alle geledingen van de samenleving.

Veel mensen die in 'goede tijden' (top) hypotheek afsloten, raken nu in de problemen door de malaise op de woningmarkt. Veel kerken stooten hun pastorie af, want de dominee kocht toch wel een huis. Ook kerkelijke instellingen en ideële organisaties sloten hoge hypotheek af of belegden reserves in risicovolle aandelen.

De crisis is een omslagpunt in de geschiedenis van de EU

Veel christenen zijn in het proces meegezogen en daarbij wijs ik nadrukkelijk ook naar mijzelf. De theoloog Paul Wells verwoordde het eind augustus 2011 treffend in het *Reformatisch Dagblad*: 'Materialisme vervult het hart, verstikt het geestelijk leven en maakt mensen gevangenen van wat ze

bezitten.' Veel mensen dreigen te bezwijken onder de druk en hebben begeleiding nodig. Toch kan een crisis ook positief uitwerken. Een 'wake-up-call', oftewel een tijd van bezinning, die ons wakker schudt en voor nieuwe uitdagingen plaatst.

Naast de persoonlijke geloofsaspecten zijn er de profetische, waarover in *De Oogst* al veel is geschreven. Een belangrijk bijbelgedeelte als Openbaring 13:11-18 verwijst naar een mondiale overheid, waarbij de burger in economische zin afhankelijk is van het systeem en daardoor vatbaar is voor verleiding en manipulatie. Ik plaats de huidige ontwikkeling dan ook nadrukkelijk in de context van de tekenen die de wederkomst van de Here Jezus Christus aankondigen. Naarmate de chaos op de wereld toeneemt en de crisis zich verdiept, mogen we die profetische context niet uit het oog verliezen. ◦

Jaap Spaans is schrijver en publicist, zie ook www.jaapspaans.nl.

De financiële markten staan onder zware druk.